

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента доктора економічних наук, професора

Пархоменко Наталії Олександрівни

на дисертаційну роботу **Полюхович Марини Володимирівни «Формування конкурентної стратегії розвитку підприємства в умовах глобалізації»**, виконану для здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Управління та адміністрування» за спеціальністю **073 «Менеджмент»**

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Турбулентність середовища функціонування сучасних підприємств змушують керівників швидко аналізувати нові виклики та умови розвитку підприємства. Розмаїття чинників складно передбачуваного впливу висувають щоразу нові вимоги до процесу розробки стратегії розвитку підприємства, обумовлюючи їх обов'язкове врахування та узгодження з майбутнім планом дій. Інтенсифікація глобалізаційних процесів на фоні негативних подій міжнародного рівня, зокрема, наслідків світової пандемії коронавірусу, розгортання військових дій в Україні та на Близькому Сході суттєво ускладнюють діяльність підприємств різних країн, нівелюючи на економічному рівні існуючі державні кордони. Сучасним підприємствам доводиться взаємодіяти зі значною кількістю конкурентів, споживачів та інших стейкхолдерів у динамічних умовах, що актуалізує питання врахування ймовірних викликів конкурентної боротьби у процесі формуванні стратегії його діяльності. З огляду на це, невід'ємною складовою функціонування кожного підприємства різних галузей економіки в умовах сьогодення є формування конкурентної стратегії розвитку з урахуванням сили на пряму впливу чинників глобалізації. Це дозволить менеджменту та власникам підприємств здобути конкурентні переваги за широким переліком напрямів діяльності та забезпечити на підставі цього успішний та стійкий довготривалий розвиток.

Формування стратегії, що поєднує риси конкурентної стратегії та стратегії розвитку, дозволяє одночасно вирішити широке коло комплексних завдань, що часто є справжніми викликами для підприємства у мінливому середовищі, на відміну від конкурентів, які не мають подібного досвіду, формуючи у переважній кількості випадків різні види стратегій за однотипними шаблонами. Це актуалізувало необхідність в уточненні теоретичних і методичних положень щодо формування конкурентної стратегії розвитку підприємства в умовах глобалізації,

підкреслило значущість та своєчасність досліджень подібного спрямування, отже, тему дисертації Полюхович Марини Володимирівни.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями.

Актуальність результатів дисертації Полюхович Марини Володимирівни підтверджується також її зв'язком з науковими дослідженнями Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за господарсько-договірною темою «Формування конкурентної стратегії підприємства» (Державний реєстраційний номер 0119U103440), де особисто здобувачкою представлена низка розробок, що стосуються теоретико-методичного забезпечення та формулювання практичних рекомендацій для удосконалення процесу формування конкурентної стратегії розвитку підприємства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їхня достовірність.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження Полюхович Марини Володимирівни, відрізняються високим ступенем обґрунтованості, спираються на результати якісного та глибокого аналізу значного обсягу наукових та статистичних джерел інформації щодо стратегічного та маркетингового менеджменту; особливостей формування стратегій діяльності та розвитку підприємства (163 джерела, с. 210-227), відрізняються застосуванням широкого спектру сучасних методів дослідження.

Об'єкт, предмет, мета дослідження визначені коректно. Завдання визначено чітко, відповідно до встановленої мети, цілком розкривають її зміст. Матеріал розділів характеризується логічною послідовністю, повнотою викладення теоретичних та емпіричних результатів. Мета роботи досягнута завдяки точності постановки завдань, коректності використання методів дослідження, дотриманню раціонального алгоритму проведення дослідження. Теоретико-методичні положення роботи базуються на теоретичних знаннях, глибокому усвідомленню сутності понять та змісту процесів, враховують специфіку досліджуваної проблематики.

Положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації Полюхович Марини Володимирівни, відзначаються достовірністю і науковою новизною. Досягнутий результат обумовлений адекватним застосуванням

широкого спектру методів наукового дослідження: теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, історичного методу, методів морфологічного та контент-аналізу (с. 28-40; с. 42-47; с. 54-56; с. 63-64; с. 101-107; с. 151-156, с. 198-202); методу графічного аналізу (с. 49-53, с. 92-98, с. 151-172); методів порівняльного аналізу (с. 72-75, с. 151-156); індукції та дедукції (с. 78-80); методу головних компонент (с. 81-88); експертного опитування та кластерного аналізу (с. 111-118; с. 123-146); побудови матричних моделей (с. 157-172), методу дерева рішень (с. 175-177), моделі вартісної оцінки бізнесу (с. 181-188), методів регресійного аналізу (с.193-197).

У сукупності наукові і практичні результати дисертаційної роботи Полюхович Марини Володимирівни доповнюють і розвивають сучасні теорії менеджменту, зокрема, стратегічного та маркетингового, у частині врахування особливостей діяльності сучасних підприємств, формування конкурентної стратегії їх розвитку в умовах глобалізації.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Проведений аналіз змісту дисертації та публікацій Полюхович Марини Володимирівни дає підстави стверджувати, що запропоновані автором розробки мають наукову новизну та засвідчують особистий внесок здобувача у розвиток теоретико-методичного забезпечення формування конкурентної стратегії розвитку підприємства в умовах глобалізації.

У першому розділі дисертації міститься вирішення чотирьох завдань роботи:

уточнити понятійно-категорійний апарат предметної галузі, зокрема, такі ключові поняття, як «глобалізація», «стратегія», «стратегія розвитку», «конкурентна стратегія» та «конкурентна стратегія розвитку», встановити їх взаємозв'язки;

визначити роль та місце конкурентної стратегії та стратегії розвитку у стратегічному управлінні підприємства та систематизувати сучасні наукові підходи до формування стратегії та конкурентної стратегії розвитку, узагальнити їх класифікацію;

визначити основні етапи технології формування конкурентної стратегії розвитку підприємства;

проаналізувати основні чинники впливу глобалізації та оцінити їх вплив на

конкурентну стратегію розвитку підприємства.

Вирішення зазначених завдань відрізняється науковою новизною.

По-перше, дістав подальшого розвитку понятійно-категорійний апарат формування конкурентної стратегії розвитку підприємства, який включає визначення понять «стратегія», «стратегія розвитку», «конкурентна стратегія розвитку», а також визначення характеристик конкурентної стратегії розвитку, які дозволяють врахувати відокремлені та узагальнені найбільш вживані науковцями основні риси та особливості стратегії розвитку та конкурентної стратегії для формування єдиної конкурентної стратегії розвитку підприємства (підрозділ 1.1, с. 30-40, підрозділ 1.2, с. 42-46).

По-друге, дістала подальшого розвитку технологія (послідовність) формування конкурентної стратегії розвитку підприємства, яка на відміну від існуючих, включає чотири основних етапи з акцентом на аналізі зовнішнього і внутрішнього середовища, аналізі стейкхолдерів, аналізі поточного стану та визначені й математичному обґрунтуванні варіантів стратегічного розвитку при побудові дерева рішень (підрозділ 1.2, с. 49-55). Це стало підґрунтям для розробки практичних рекомендацій щодо вибору найоптимальнішого сценарію можливого стратегічного розвитку підприємства.

По-третє, процес оцінювання впливу інформаційних технологій як чинника глобалізації на розмір виручки консалтингового підприємства, особливістю якого є врахування результатів регресійного аналізу взаємозв'язку між кількістю випадків його участі у відкритих електронних торгах системи публічних закупівель Prozorro та обсягом виручки, що дозволить використовувати показник ймовірності отримання цільової виручки для об'єктивної оцінки консалтинговим підприємством достатності ресурсів з метою вибору найкращого сценарію реалізації конкурентної стратегії розвитку (підрозділ 1.3, с. 63-74).

Результат опубліковано у статтях фахових наукових видань України категорії Б:

Полюхович М. В. Конкурентна стратегія розвитку підприємства як сучасний ефективний інструмент менеджменту. Modern Economics. 2019. № 18. С. 138-144. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V18\(2019\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V18(2019)-21);

Полюхович М. Аналіз підходів до формування конкурентної стратегії розвитку підприємства. Галицький економічний вісник. 2021. Том 69. № 2. С. 118–128. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.02.118.

Poliukhovych, M. (2023). Assessing the Impact of Information Technologies on the

Target Indicators of Consulting Enterprise's Strategic Development. Електронний журнал "Ефективна економіка". №1 (січень).

У другому розділі дисертаційної роботи вирішено таке завдання як:

на прикладі підприємств галузі з найвищим рівнем конкуренції обґрунтувати перелік показників, які дозволяють оцінити ефективність реалізації конкурентної стратегії розвитку підприємства та врахувати вплив основних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що можуть впливати на процес формування конкурентної стратегії розвитку.

Вирішення зазначеного завдання відрізняється науковою новизною, сутність якої полягає у наступному. Дістала подальшого розвитку система показників оцінки ефективності реалізації конкурентної стратегії розвитку консалтингового підприємства, яка, на відміну від існуючих, сформована з урахуванням специфіки галузі та найефективніших управлінських інструментів, і дозволяє врахувати вагомість показників при оцінці ефективності реалізації його конкурентної стратегії розвитку (підрозділ 2.2, с. 104-107, та підрозділ 2.3, с. 131-132, с.139-140, с. 145-146).

Результат опубліковано у статтях у фахових наукових виданнях України категорії Б:

Грузіна І.А, Полюхович М.В. Формування системи показників ефективності конкурентної стратегії розвитку консалтингових підприємств. Управління розвитком. 2020. №1 (18). С. 53–60. <https://businessperspectives.org/component/zoo/formation-of-competitive-development-strategy-key-performance-indicators-system-for-consulting-companies>;

Полюхович М.В. Експертне опитування як інструмент визначення показників ефективності реалізації конкурентної стратегії розвитку консалтингової компанії. Економіка і держава. 2021. № 6. С. 128–136. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.6.128 http://www.economy.in.ua/pdf/6_2021/23.pdf.

У третьому розділі роботи вирішено такі завдання:

визначити ефективні управлінські інструменти для реалізації основних етапів технології формування конкурентної стратегії розвитку підприємства;

оцінити вплив основних чинників глобалізації на конкурентну стратегію розвитку підприємства.

По-перше, дістала подальшого розвитку система показників оцінки ефективності реалізації конкурентної стратегії розвитку консалтингового підприємства, яка, на відміну від існуючих, сформована з урахуванням специфіки

галузі та найефективніших управлінських інструментів, і дозволяє врахувати вагомість показників при оцінці ефективності реалізації його конкурентної стратегії розвитку (підрозділ 2.2, с. 104-107, та підрозділ 2.3, с. 131-132, с.139-140, с. 145-146)

По-друге, удосконалено методичне забезпечення формування конкурентної стратегії розвитку консалтингового підприємства, відмінністю якого є використання різних методів відповідно до етапів технології (послідовності) формування конкурентної стратегії розвитку, зокрема, адаптованих для сфери консалтингових послуг методів MMC EFAS, MMC IFAS, MMC SFAS, карти конкурентів, матриці кількісних оцінок та карти стейкхолдерів (на підготовчому етапі), методу дерева рішень, побудованого відповідно до визначених цілей та завдань, статистичних моделей, вартісної оцінки бізнесу (на етапі розробки стратегії) (підрозділ 3.1, с.157-171, с. 174-177, с.201-202).

По-третє, удосконалено процес вимірювання впливу інформаційних технологій, як чинника глобалізації, на розмір виручки консалтингового підприємства. Відмінною особливістю процесу є врахування результатів регресійного аналізу взаємозв'язку між кількістю випадків участі консалтингового підприємства у відкритих електронних торгах системи публічних закупівель Prozorro та цільовим обсягом виручки. Це відкриває можливість використання показника ймовірності отримання цільової виручки від реалізації для об'єктивної оцінки консалтинговим підприємством достатності ресурсів та вибору найкращого сценарію реалізації конкурентної стратегії розвитку (підрозділ 3.3, с. 197-202).

Результати опубліковано у статтях у фахових наукових виданнях України категорії Б:

Грузіна І.А, Полюхович М.В. Формування системи показників ефективності конкурентної стратегії розвитку консалтингових підприємств. Управління розвитком. 2020. №1 (18). С. 53–60. <https://businessperspectives.org/component/zoo/formation-of-competitive-development-strategy-key-performance-indicators-system-for-consulting-companies>;

Ілляшенко І.О., Бойко Н.О., Колісниченко Т.О., Панкратов О.М., Полюхович М.В. Стратегічний менеджмент, як інструмент удосконалення системи управління туристичним підприємством. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2021. № 25 (6). С. 66–73. DOI: 10.33813/2224-1213.25.2021.7 <https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2021/07/766-73.pdf>;

Hruzina I., Poliukhovych M. Estimating value of business in the process of consulting company's strategy development // International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences". 2021. №7. m.2. С. 7-11. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-7-7447>;

Poliukhovych, M. (2023). Assessing the Impact of Information Technologies on the Target Indicators of Consulting Enterprise's Strategic Development. Електронний журнал "Ефективна економіка". №1 (січень). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.43>

Результати виконаних завдань дозволили розробити практичні рекомендації щодо формування конкурентної стратегії розвитку підприємства в умовах глобалізації.

Отримані Полюхович Марини Володимирівни наукові результати відрізняються науковою новизною, є достатньо обґрунтованими та оприлюдненими для ознайомлення науковою спільнотою у наукових публікаціях у фахових наукових виданнях категорії Б України, у фахових наукових виданнях країн Європейського союзу, у тезах доповідей у міжнародних науково-практичних конференціях.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Теоретична цінність розробок здобувача полягає у тому, що вони збагатили сучасні теорії стратегічного та маркетингового менеджменту у частині удосконалення процесу формування конкурентної стратегії розвитку підприємства з урахуванням сили та напряму впливу глобалізаційних чинників. Теоретично значимими є такі наукові результати: уточнення понятійно-категорійного апарату предметної галузі, зокрема, її ключових понять: «стратегія», «стратегія розвитку», «конкурентна стратегія» та «конкурентна стратегія розвитку»; встановлення взаємозв'язків, визначення місця та ролі конкурентної стратегії та стратегії розвитку, їх значення у стратегічному управлінні підприємством; систематизація наукових підходів до формування стратегії, зокрема, конкурентної стратегії розвитку, узагальнення наукових поглядів на їх класифікацію.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає у тому, що запропоновані висновки та пропозиції були доведені до рівня практичних рекомендацій і впроваджені у діяльність двох підприємств консалтингової сфери України. Так, у діяльність ТОВ «НЕО «Експерт» (довідка № 28-07/2/21 від 28.07.2021 р.) в якості

ефективного управлінського інструменту в межах реалізації запропонованої технології використовується модель вартісної оцінки підприємства, що дозволило швидко оцінити ймовірність перемоги в електронних торгах та обґрунтувати вибір оптимального сценарію розвитку підприємства. У діяльність ТОВ «Бізнес ассіст» відповідно до запропонованих етапів технології формування конкурентної стратегії розвитку використано методи MMC EFAS, MMC IFAS та MMC SFAS, систему показників оцінки ефективності реалізації стратегії. Це вважається доцільним для врахування специфіки діяльності консалтингового підприємства, актуального етапу його життєвого циклу при формуванні конкурентної стратегії розвитку, проведення моніторингу і оцінки ефективності реалізації стратегії (довідка № 11/06 від 26.06.2023 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Полухович Марина Володимирівна за результатами дисертаційного дослідження опублікувала 6,5 наукових публікацій, що відповідають пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та зараховуються як 6,5 наукових публікацій, серед яких 7 статей у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України;

Також за результатами дисертаційного дослідження опубліковано 2 статті у періодичних наукових виданнях інших країн (Польща та Словаччина).

Окрім того, результати наукового дослідження Полухович Марини Володимирівни пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, за результатами яких опубліковано 11 тез доповідей і матеріалів конференцій.

Перелік та вивчення змісту опублікованих статей та тез доповідей на конференціях дозволяє визначити, що Полухович Марина Володимирівна виконала вимоги пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. На підставі цього опублікування та апробацію результатів дисертаційного дослідження

Полюхович Марини Володимирівни слід вважати достатньою.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Полюхович Марини Володимирівни містить анотацію, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження. Обсяг основного тексту дисертації становить 7,58 авторських аркушів, що цілком відповідає встановленим вимогам. Робота викладена науковим стилем, її зміст має чітку логічну послідовність вирішення поставлених завдань, які розкривають етапи досягнення мети. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» №40 від 12.01.2017 р. зі змінами від 31.05.2019 р.

Академічна доброчесність. При детальному розгляді дисертаційної роботи Полюхович Марини Володимирівни не виявлено порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Полюхович Марини Володимирівни, вважаю доцільним звернути увагу на окремі дискусійні положення.

1. В підрозділі 1.1 на рисунках 1.5; 1.7; 1.8; 1.9 наведено схеми основних етапів формування стратегій розвитку та конкурентних стратегій підприємств. Доцільним було б детальніше пояснити зміст кожного етапу на схемах, що дозволило б порівняти надану інформацію не лише за послідовністю, а й за сутнісними характеристиками етапів формування стратегій.

2. В підрозділі 2.2 достатньою мірою обґрунтовано мінімальну кількість експертів для проведення експертного опитування (с.110-114). Водночас, за результатами аналізу з метою підвищення точності та однорідності отриманих результатів загальну групу експертів з 25 осіб розділено на дві окремі групи. Незважаючи на коректність та високий ступінь обґрунтованості вибору експертів, доцільним вважається додаткове пояснення причин подібного групування експертів.

3. В підрозділі 2.3 проаналізовано показники оцінки ефективності конкурентної стратегії та стратегії розвитку, які покладено в основу

запропонованої системи показників для оцінки ефективності реалізації конкурентної стратегії розвитку консалтингових підприємств України (с. 125-139). В умовах інтенсифікації глобалізаційних та євроінтеграційних процесів в Україні доцільним вважається доповнення аналізу дослідженням показників оцінки стратегій для консалтингових підприємств інших країн, що дозволило б оцінити перспективи функціонування українських підприємств сфери консалтингу на наймасштабнішому світовому ринку.

4. Одним із запропонованих в дисертації управлінських інструментів є дерево рішень (с. 176-178 підрозділу 3.2). Незважаючи на детальний опис та візуальне представлення даного методу, було б корисним його доповнення розрахунком ймовірності реалізації кожного сценарію розвитку підприємства, що дозволило б сформулювати висновки щодо правильності вибору напрямку майбутніх дій.

Зауваження мають дискусійний характер та не впливають на позитивний висновок щодо дисертаційної роботи Полюхович Марини Володимирівни.

Загальна оцінка дисертаційної роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Дисертація Полюхович Марини Володимирівни на тему «Формування конкурентної стратегії розвитку підприємства в умовах глобалізації» виконана на достатньо високому науковому рівні, є завершеною кваліфікаційною науковою працею, містить теоретичні положення, методичні підходи і практичні рекомендації, які в сукупності дозволяють уточнити теоретико-методичні положення щодо формування конкурентної стратегії розвитку підприємства в умовах глобалізації.

Наукові статі та інші публікації Полюхович Марини Володимирівни відображають положення отриманої здобувачем наукової новизни. З наукових робіт, які виконані у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, які є особистим здобутком автора. Основні результати дослідження доповідались та були схвалені на міжнародних науково-практичних конференціях та впроваджені в діяльність двох українських консалтингових підприємств.

Наведені у рецензії дискусійні положення та зауваження не мають принципового характеру і не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи.

Дисертація Полюхович Марини Володимирівни за змістом відповідає спеціальності 073 «Менеджмент», за якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Тема дисертаційної роботи є актуальною і повністю розкрита. Мета роботи досягнута, і її результати містять наукову новизну, мають теоретичну та практичну цінність, що підтверджується впровадженням результатів у діяльність підприємств згідно з довідками, представленими у додатках до дисертації.

Дисертація Полюхович Марини Володимирівни на тему «Формування конкурентної стратегії розвитку підприємства в умовах глобалізації» за своїм змістом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор - Полюхович Марина Володимирівна - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Рецензент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних
економічних відносин Харківського
національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

Наталія ПАРХОМЕНКО

Підпис засвідчую:

Вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК